Civilinė byla Nr. 2T – 11/2008
Procesinio sprendimo kategorija 130.3.2

LIETUVOS APELIACINIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2008 m. balandžio 14 d.
Vilnius

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: Danutės Milašienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), Gintaro Pečiulio ir Donato Šerno,
sekretoriaujant Jūratei Lajauskienei,
dalyvaujant pareiškėjo atstovei advokatei Rimai Ražinskienei,
atsakovo atstovui advokatui Ryčiui Paukštei,
viešame teismo posėdyje išnagrinėjo civilinę bylą pagal **pareiškėjo SIA „Tered Rail & Logistics“ prašymą** pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje Rygos trečiųjų teismo 2007 m. gegužės 24 d. sprendimą dėl netesybų, trečiųjų teismo rinkliavos ir teisinės pagalbos išlaidų iš atsakovo OOO „Trans Sibirskij Ekspress Servis“ priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

Rygos trečiųjų teismas 2007 m. gegužės 24 d. priėmė sprendimą byloje Nr. 02/47-2007, kuriuo nusprendė išieškoti iš atsakovo OOO „Trans Sibirskij Ekspress Servis“ ieškovo SIA „Tered Rail & Logistics“ naudai 784 154,51 latus delspinigių, 69 397,70 latų už teisines paslaugas ir 3 657 latų trečiųjų teismo rinkliavą, iš viso: 857 209,21 latus.

Pareiškėjas SIA „Tered Rail & Logistics“, atstovaujamas advokatės R. Ražinskienės, 2007 m. birželio 6 d. kreipėsi į Lietuvos apeliacinį teismą, prašydamas pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje minėtą Rygos trečiųjų teismo sprendimą.

Atsakovas OOO „Trans Sibirskij Ekspress Servis“ atsiliepimu prašo atmesti minėtą SIA „Tered Rail & Logistics“ prašymą pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje Rygos trečiųjų teismo 2007 m. gegužės 24 d. sprendimą. Prašymą atsakovas grindžia tokiomis aplinkybėmis:

1. Pareiškėjas nepateikė įrodymų, jog sprendimas yra galutinis ir įsiteisėjęs, bei kad sprendimas gali būti vykdomas Latvijos Respublikoje.
2. Pareiškėjo atstovės pateikti dokumentų vertimai nėra tinkamai paliudyti notaro.
3. Prašymą dėl sprendimo pripažinimo bei leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje pateikė neįgaliotas vesti bylą asmuo, nes pareiškėjas advokatei R. Ražinskienei suteikė įgaliojimus tik atstovauti jį civilinėje byloje Lietuvos apeliaciniame teisme dėl sprendimo pripažinimo, bet nesuteikė įgaliojimų pareikšti prašymą dėl sprendimo vykdymo.
4. Rygos trečiųjų teismo sprendimo pripažinimas ir leidimas vykdyti Lietuvos Respublikoje prieštarautų viešajai tvarkai (Niujorko konvencijos 5 str. 2 d. (b) punktas). Prašomas pripažinti sprendimas prieštarauja teisingumo principui, kuris neleidžia, kad viena šalis nepagrįstai praturtėtų kitos šalies sąskaita. Sprendimas įtvirtina civilinės atsakomybės delspinigių forma be neteisėtų atsakovo veiksmų ir kaltės koncepciją, kas yra visiškai svetima Lietuvos teisės sistemai. Be to, delspinigių suma yra aiškiai per didelė ir neprotinga Lietuvos teisės požiūriu.

5. Nėra pagrindo leisti vykdyti sprendimą Lietuvos Respublikoje, nes atsakovas neturi Lietuvos Respublikoje jokio turto. Tai konstatuota Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. birželio 28 d. nutartyje.

Pareiškėjo prašymas tenkintinas.

Užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo tvarką ir sąlygas nustato Lietuvos Respublikoje nuo 1995 m. vasario 2 d. įsigaliojusi 1958 m. Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo (toliau - Niujorko konvencija) (CPK 810 str. 6 d.). Pagal Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 39 straipsnio pirmąją dalį arbitražinio teismo sprendimas, priimtas bet kurioje valstybėje – Niujorko konvencijos dalyvėje, Lietuvos Respublikoje yra pripažįstamas ir vykdomas pagal Komercinio arbitražo įstatymo 39 bei 40 straipsnių ir Niujorko konvencijos nuostatas. Užsienio arbitražo sprendimas pripažįstamas, jeigu nėra nustatoma Niujorko konvencijos V straipsnyje numatytų nepripažinimo pagrindų. Spręsdamas pripažinimo klausimą, teismas neturi teisės iš esmės nagrinėti arbitražo išspręsto ginčo, tai yra teismas negali spręsti fakto ir materialinės teisės klausimų, susijusių su ginčo nagrinėjimu iš esmės. Pagrindai, nustatyti Niujorko konvencijos V straipsnyje, kuriems esant atsisakoma pripažinti arbitražo sprendimą, yra tik procesinio pobūdžio ir todėl negalima atsisakyti pripažinti sprendimą dėl to, kad arbitrai netinkamai pritaikė ir išaiškino materialinės teisės normas, neteisingai išaiškino ir (ar) įvertino bylos faktus ar panašiai.

Pagal Niujorko konvencijos V straipsnio antrosios dalies nuostatas, arbitražo sprendimo pripažinimo klausimą nagrinėjantis teismas gali atsisakyti pripažinti arbitražo teismo sprendimą, jei nustato, kad ginčo objektas pagal pripažįstančios valstybės įstatymus negali būti arbitražo nagrinėjimo dalyku arba jei nustato, jog užsienio arbitražo sprendimo pripažinimas bei vykdymas prieštarautų pripažįstančios valstybės viešajai tvarkai. Šių arbitražo sprendimo nepripažinimo pagrindų buvimo ar nebuvimo klausimą tikrina teismas *ex officio*. Nagrinėjamu atveju, pagal ginčo pobūdį byla nepriklauso išimtinei Lietuvos Respublikos teismų kompetencijai ar byloms, kurios negali būti perduotos arbitražui pagal Lietuvos Respublikos įstatymus (Komercinio arbitražo įstatymo 11 str.). Tačiau atsakovas OOO „Trans Sibirskij Ekspress Servis“ nurodo, jog prašomas pripažinti Rygos trečiųjų teismo 2007 m. gegužės 24 d. sprendimas prieštarauja Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai. Šiuos teiginius atsakovas grindžia tuo, kad prašomas pripažinti sprendimas įtvirtina civilinės atsakomybės delspinigių formą be neteisėtų atsakovo veiksmų ir kaltės koncepciją, kas yra visiškai svetima Lietuvos teisės sistemai. Be to, atsakovo nuomone, delspinigių suma yra aiškiai per didelė ir neprotinga Lietuvos teisės požiūriu.

Kaip matyti iš bylos medžiagos, nagrinėjamu atveju šalys 2005 m. gruodžio 12 d. bei 10 d. buvo sudariusios tris nuomos sutartis Nr. 3TS/05-NO, Nr. 4TS/05-NO ir Nr. 449/05, kuriomis ieškovas išnuomavo atsakovui geležinkelio fitingo platformas, refrižeratorių sukabinimus bei vagonus. Visos trys sutartys buvo sudarytos trijų metų laikotarpiui (iki 2008 m. gruodžio 12 d.). Tačiau atsakovo pageidavimu šios sutartys buvo nutrauktos prieš terminą, tai yra 2006 m. liepos 31 d. Pagal sutarčių bei susitarimų dėl minėtų nuomos sutarčių nutraukimo sąlygas, tokiu atveju, jei nuomininkas (atsakovas) nutraukia sutartis anksčiau termino dėl priežasčių, nesusijusių su nuomotojo sutartinių įsipareigojimų pažeidimais, nuomininkas moka nuomotojui netesybas, kurių dydis yra už sutartį Nr. 3TS/05-NO – 100 procentų nuo metinio nuomos mokesčio, o už sutartis Nr. 4TS/05-NO ir Nr. 449/05 – 50 procentų nuo metinio nuomos mokesčio už kiekvieną nuomos objektą. Rygos trečiųjų teismas 2007 m. gegužės 24 d. sprendimu išsprendė ginčą tarp šalių dėl netesybų pagal minėtas nuomos sutartis mokėjimo ir priteisė iš atsakovo OOO „Trans Sibirskij Ekspress Servis“ pareiškėjui SIA „Tered Rail & Logistics“ nurodyto dydžio netesybas - 784 154,51 latus. Taigi, atsižvelgiant į tai, kad šalių sutartimis numatytos netesybos skaičiuojamos nuo metinio nuomos mokesčio, o sutartys buvo sudarytos trejiems metams, šiuo prašomu pripažinti trečiųjų teismo sprendimu pareiškėjui iš atsakovo priteistos netesybos yra lygos 1/3 daliai visos sutarties Nr. 3TS/05-NO kainos (100 procentų vienų metų nuomos mokesčio) bei 1/6 daliai kitų sutarčių kainos (50 procentų kiekvienos sutarties vienų metų nuomos mokesčio). Atsakovo nuomone, toks netesybų dydis prilygsta lupikavimui ir pažeidžia Lietuvos Respublikos viešąją tvarką.

Kaip yra išaiškinęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, neprotingai didelės netesybos gali būti vertinamos kaip viešosios tvarkos pažeidimas, jei jos reikštų lupikavimo įteisinimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K0-3-179/2006, 2008 m. kovo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-161/2008). Dėl to Lietuvos apeliacinis teismas, spręsdamas klausimą dėl trečiųjų teismo sprendimo pripažinimo bei leidimo vykdyti, privalo analizuoti trečiųjų teismo sprendimu priteistų netesybų dydį atitikties viešajai tvarkai aspektu.

Sprendžiant šį klausimą, pirmiausia turi būti aiškinamasi sąvoka „viešoji tvarka“. Kaip ne kartą yra išaiškinęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, sąvoka „viešoji tvarka“ tarptautinio arbitražo doktrinoje ir praktikoje aiškinama kaip tarptautinė viešoji tvarka, apimanti fundamentalius sąžiningo proceso principus, taip pat imperatyviąsias materialiosios teisės normas, įtvirtinančias pagrindinius ir visuotinai pripažintus teisės principus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-179/2006, 2006 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-434/2006, 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-612/2004). Taigi, atsižvelgiant į Niujorko konvencijos tarptautinį pobūdį ir tikslus, konvencijoje vartojama sąvoka „viešoji tvarka“ turi būti aiškinama siauriau nei nacionalinė viešoji tvarka ir apimti tarptautinėje praktikoje priimtus imperatyvius standartus. Tokiais viešosios tvarkos pažeidimais gali būti pripažįstami atvejai, kai nustatoma, jog užsienio arbitražo sprendimo pripažinimas ir vykdymas prieštarautų Konstitucijos įtvirtintiems pagrindiniams teisės principams ir moralės normoms, pripažintiems tarptautiniu lygiu, arbitražo sprendimas įpareigoja šalis pažeisti imperatyvias teisės normas ar nevykdyti teismo sprendimo, arbitražo sprendimas išgautas prievarta, apgaule ar grasinimu, pažeisti sąžiningo proceso principai ir pan.

Spręsdamas klausimą, ar trečiųjų teismo priteistas netesybų dydis, lygus 1/3 arba 1/6 nuo visos sutarties vertės, gali būti laikomas pažeidžiančiu Lietuvos Respublikos viešąją tvarką, Lietuvos apeliacinis teismas negali iš naujo nagrinėti trečiųjų teismo jau išnagrinėto šalių ginčo iš esmės, tai yra spręsti klausimų, susijusių su netesybų priteisimo pagrįstumu ir pan., tačiau turi nustatyti, ar nurodyto dydžio netesybos nereiškia lupikavimo. Netesybos – tai įstatymų, sutarties ar teismo nustatyta pinigų suma, kurią skolininkas privalo sumokėti kreditoriui, jei prievolė neįvykdyta ar netinkamai įvykdyta (bauda, delspinigiai). Netesybos yra tiek prievolės įvykdymo užtikrinimo būdas, tiek sutartinės civilinės atsakomybės forma. Tačiau jos negali leisti nukentėjusiajai šaliai piktnaudžiauti savo teisėmis ir nepagrįstai praturtėti kitos šalis sąskaita. Per didelės netesybos, kaip minėta, gali būti laikomos viešosios tvarkos pažeidimu, tačiau šis klausimas turi būti sprendžiamas atsižvelgiant į reikšmingas konkrečios bylos aplinkybes.

Nagrinėjamu atveju pirmiausia yra aktualu išsiaiškinti, kokio pobūdžio netesybos – delspinigiai ar bauda - buvo priteistos prašomu pripažinti sprendimu. Delspinigiai – tai už prievolės įvykdymo termino praleidimą nepertraukiamai išieškomos tam tikro laikotarpio netesybos. Bauda – tai netesybos, siejamos ne su tam tikro termino praleidimu, o nustatomos nurodant konkrečią sumą ar užtikinamos prievolės procentu. Ginčo nuomos sutartys buvo nutrauktos prieš terminą ir trečiųjų teismas tam tikras netesybų sumas priteisė remdamasis nuomos sutarčių nuostatomis, numatančiomis tokio sutarčių nutraukimo prieš terminą pasekmes. Taigi nagrinėjamu atveju, nors tiek pareiškime dėl trečiųjų teismo sprendimo pripažinimo, tiek prašomo pripažinti trečiųjų teismo sprendimo vertime į lietuvių kalbą, tiek atsakovo atsiliepime į pareiškimą priteistos sumos vadinamos delspinigiais, tačiau pagal savo prigimtį tai yra netesybos baudos forma. Dėl to sprendžiant klausimą dėl to, kokio dydžio netesybos atitiktų viešąją tvarką, negali būti taikomi atsakovo nurodyti delspinigių apskaičiavimo kriterijai, susiję su Lietuvos Banko skelbiamomis palūkanų normomis už bankuose laikomus indėlius, delspinigių ar palūkanų skaičiavimo metodikomis ar pan. Bauda, kaip netesybų forma, yra dydis, priklausantis nuo ginčo šalių valios sudarant sutartį ir joje numatant baudos dydį. Kiekvienu atveju šalys, susitardamos dėl baudos dydžio, turi galimybę protingai numatyti, kokie konkrečiu atveju joms gali kilti nuostoliai dėl konkrečios sutarties pažeidimo, kitas svarbias aplinkybes ir pagal tai nustatyti baudos dydį. Dėl to teismas, spęsdamas klausimą dėl numatytos baudos dydžio atitikimo viešajai tvarkai, privalo gerbti sutarčių laisvės principą bei šalių valią ir vertinti aplinkybes, susijusias su sutarties sudarymo aplinkybių sąžiningumu, ar nebuvo piktnaudžiaujama vienos iš šalių silpnumu, nepažeistas

dispozityvumo principas, kiti viešosios tvarkos reikalavimai, bei patį baudos dydį, lyginant su užtikrinamos sutarties verte.

Kaip minėta, nagrinėjamu atveju šalys numatė 1/3 bei 1/6 dalies nuo visos sutarties nuomos kainos dydžio baudą. Teisėjų kolegija sprendžia, kad bauda, lygi 1/6 daliai sutarties kainos, negali būti laikoma pažeidžiančia viešąją tvarką. Tuo tarpu sprendžiant klausimą dėl baudos, atitinkančios 1/3 dalį sutarties kainos, turi būti atsižvelgiama ir į kitas reikšmingas aplinkybes. Nagrinėjamu atveju būtina įvertinti tai, kad abi šalys yra juridiniai asmenys, verslininkai. Jos sudarė tris nuomos sutartis, numatydamos minėto dydžio netesybas už sutarčių nutraukimą vienos šalies iniciatyva be kitos šalies kaltės prieš terminą. Toks netesybų dydis iš esmės buvo šalių patvirtintas dar kartą susitarimuose dėl sutarčių nutraukimo. Taigi šalių valia dėl minėto dydžio netesybų buvo aiškiai ir kelis kartus išreikšta. Pačios sutartys, nors sudarytos trijų metų terminui, buvo nutrauktos nepraėjus nė metams nuo jų sudarymo. Nėra duomenų apie tai, kad nagrinėjant bylą Rygos trečiųjų teisme atsakovas būtų kėlęs klausimą dėl netesybų dydžio neprotingumo, taigi atsakovas su tokiu dydžiu sutiko ir nelaikė, jog tai pažeidžia jo teises.

Atsižvelgdama į šias aplinkybes, į priteistą netesybų dydį, dispozityvumo principą, sutarčių laisvės principo svarbą bei būtinybę jį ginti ir tarptautiniu mastu, taip užtikrinant normalias verslo sąlygas, teisėjų kolegija sprendžia, kad atsakovo nurodytos aplinkybės, susijusios su netesybų dydžiu, negali būti vertinamos kaip fundamentalių sąžiningumo bei teisingumo principų, taip pat imperatyviųjų materialiosios teisės normose įtvirtintų pagrindinių ir visuotinai pripažintų teisės principų, pažeidimai. Dėl to teisėjų kolegija atmeta atsakovo argumentus, jog priteistos netesybos dėl savo dydžio gali būti laikomos prieštaraujančiomis viešajai tvarkai.

Atmestini atsakovo teiginiai, kad prašomas pripažinti sprendimas įtvirtina civilinės atsakomybės delspinigių forma be neteisėtų atsakovo veiksmų ir kaltės koncepciją. Šiuos argumentus atsakovas grindė nurodydamas, jog netesybos iš jo buvo priteistos nepagrįstai, nes atsakovas nuomos sutarčių prieš laiką nenutraukė, sutartys nutrauktos šalių susitarimais, taigi nebuvo faktinio atsakovo sutartinės atsakomybės pagrindo. Šie teiginiai atmestini pirmiausia dėl to, kad jie susiję su bylos dėl delspinigių priteisimo pagrįstumo nagrinėjimu iš esmės, tuo tarpu Lietuvos apeliacinis teismas, spręsdamas klausimą dėl trečiųjų teismo sprendimo pripažinimo bei leidimo vykdyti, kaip minėta, nenagrinėja ginčo esmės iš naujo. Antra, kaip matyti iš prašomo pripažinti Rygos trečiųjų teismo sprendimo turinio, šie argumentai buvo išnagrinėti bei atmesti (t. 1, b. l. 70).

Teisėjų kolegija atmeta atsakovo argumentus, jog nėra pagrindo leisti vykdyti sprendimą Lietuvos Respublikoje, nes atsakovas neturi Lietuvos Respublikoje jokio turto. Kaip minėta, sprendžiant klausimą dėl trečiųjų teismo sprendimo pripažinimo bei leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje, yra tikrinama, ar yra įstatyme bei Niujorko konvencijoje konkrečiai įtvirtinti tokio sprendimo nepripažinimo pagrindai. Tuo tarpu nei minėta konvencija, nei kiti įstatymai nenumato tokio nepripažinimo pagrindo, kaip netikslingumas, atsakovo turto neturėjimas ir pan.

Atmestini atsakovo teiginiai, kad pareiškėjo pateikti dokumentų vertimai nėra tinkamai paliudyti notaro, kad prašymą dėl sprendimo pripažinimo bei leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje pateikė neįgaliotas vesti bylą asmuo. Bylos nagrinėjimo metu Lietuvos apeliaciniam teismui buvo pateikta pareiškėjo bei advokatės R. Ražinskienės sudaryta 2008 m. vasario 15 d. sutartis, kuria advokatei pavedama atstovauti pareiškėją šioje civilinėje byloje, tiek dėl minėto trečiųjų teismo sprendimo pripažinimo, tiek dėl leidimo vykdyti (t. 2, b. l. 61, 62). Atsakovo atstovas 2008 m. kovo 31 d. teismo posėdyje pripažino, jog problemų dėl vertėjo nėra (t. 2, b. l. 67). Be to, pareiškėjas teismui pateikė Lietuvos vertėjų gildijos pirmininko 2008 m. vasario 27 d. raštą, patvirtinantį, jog byloje pateikti dokumentų vertimai gali būti laikomi tinkamais (t. 2, b. l. 63).

Nepagrįstas atsakovo teiginys, kad nėra įrodymų, jog prašomas pripažinti sprendimas yra galutinis, įsiteisėjęs ir gali būti vykdomas Latvijos Respublikoje. Pačiame trečiųjų teismo sprendime yra nurodyta, jog tai yra neskundžiamas ir vykdytinas sprendimas (t. 1, b. l. 71).

Esant tokioms aplinkybėms, teisėjų kolegija sprendžia, jog pagrindų, numatytų 1958 metų Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo V straipsnyje, o taip pat Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 40 straipsnyje, dėl kurių gali būti atsisakyta pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje pareiškėjo prašyme nurodytą Rygos trečiųjų teismo 2007 m. gegužės 24 d. sprendimą, nėra. Dėl to pareiškėjo SIA „Tered Rail & Logistics“ prašymas pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje minėtą Rygos trečiųjų teismo 2007 m. gegužės 24 d. sprendimą byloje Nr. 02/47-2007 tenkintinas (CPK 810 str. 6 d., 813 str. 3 d.).

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 812 ir 814 straipsniais,

n u t a r i a :

Pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje Rygos trečiųjų teismo 2007 m. gegužės 24 d. sprendimą byloje Nr. 02/47-2007 pagal ieškovo SIA „Tered Rail & Logistics“ ieškinį atsakovui OOO „Trans Sibirskij Ekspress Servis“ dėl netesybų priteisimo.

Ši nutartis per vieną mėnesį nuo jos priėmimo dienos gali būti skundžiama kasaciniu skundu Lietuvos Aukščiausiajam Teismui.

Teisėjai Danutė Milašienė

Gintaras Pečiulis

Donatas Šernas